

Nr 62

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition
angående vissa markförvärv för försvaret jämte
i ämnet väckta motioner.*

(1:a avd.)

Försvarets fastighetsfond

Arméns delfond

1:o) **Vissa markförvärv för armén.** Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under kapitalbudgeten (bil. 26, punkt 12) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa markförvärv för armén för budgetåret 1960/61 beräkna ett investeringsanslag av 6 600 000 kronor, har Kungl. Maj:t i propositionen nr 73 (punkt 1, s. 2—4 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 26 februari 1960) föreslagit riksdagen att till samma ändamål för nämnda budgetår anvisa ett investeringsanslag av 6 600 000 kronor.

Vidare har i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* (I: 156) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (II: 222) hemställts, såvitt nu är i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 4 600 000 kronor.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, hänvisas till motionen II: 221.

Riksdagen fattade 1959 beslut om anskaffning av ett övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan samt för de till Linköping och Norrköping förlagda förbanden genom utvidgning av Prästtomta skjutfält. Totalkostnaden för markförvärv samt för utförande av erforderliga anordningar på fältet m. m. beräknades i proposition 1959: 115 till cirka 20 miljoner kronor, vilket belopp skulle fördelas på fyra budgetår. För påbörjande av anskaffningen anvisade 1959 års riksdag 3,5 miljoner kronor under förevarande anslag.

Departementschefen föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 6 600 000 kronor, varav 6 100 000 kronor avses för bestridande av kostnaderna för den fortsatta anskaffningen av förenämnda övnings- och skjut-

fält och 500 000 kronor för oförutsedda utgifter för markförvärv för armén. Det förutsättes få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma hur dessa medel skall disponeras.

Utskottet tillstyrker, att ett belopp av 6 100 000 kronor anvisas för fortsatt anskaffning av mark m. m. för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan och de till Linköping och Norrköping förlagda förbanden. I likhet med vad som skett under senare år böra även medel beräknas för att möta oförutsedda utgifter i samband med markförvärv. Utskottet godtar departementschefens beräkningar av medelsbehovet härför, 500 000 kronor, under förevarande anslag. Såsom departementschefen förutsatt, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma, hur de under förevarande punkt äskade medlen skola disponeras.

Av det anförda följer, att utskottet avstyrker det motionsvis gjorda yrkandet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu är i fråga, till *Vissa markförvärv för armén* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 6 600 000 kronor.

Marinens delfond

2:o) *Vissa markförvärv för marinen*. Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bil. 26, punkt 18) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa markförvärv för marinen* för budgetåret 1960/61 beräkna ett investeringsanslag av 200 000 kronor, har Kungl. Maj:t i förberörda proposition nr 73 (punkt 2, s. 4 och 5) föreslagit riksdagen att till samma ändamål för nämnda budgetår anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

Departementschefen föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 200 000 kronor för oförutsedda utgifter för markförvärv för marinen. Det förutsättes få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma hur dessa medel skall disponeras.

Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot vad departementschefen anför, tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Vissa markförvärv för marinen* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

Flygvapnets delfond

3:o) **Vissa markförvärv för flygvapnet.** Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bil. 26, punkt 24) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa markförvärv för flygvapnet för budgetåret 1960/61 beräkna ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor, har Kungl. Maj:t i förberörda proposition nr 73 (punkt 3, s. 5—8) föreslagit riksdagen att till samma ändamål för nämnda budgetår anvisa ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor.

Vidare har i en inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* väckt motion (II: 669) hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 73 i den del som avser upprättande av ett skjutfält i Norrbotten för övningar med robotvapen.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, hänvisas till motionen.

Departementschefen har anfört följande.

»Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 1 200 000 kronor. Anslaget erfordras för utvidgning av två befintliga flygfält samt för anläggande av en flygbas. Medel erfordras vidare för markförvärv för anordnande av spridda uppställningsplatser samt för anordnande av ett övningsområde för robotvapen i Norrland. Slutligen erfordras medel för oförutsedda utgifter för markförvärv för flygvapnet.

I detta sammanhang vill jag lämna vissa ytterligare upplysningar rörande anordnandet av förenämnda övningsområde för robotvapen.

Flygförvaltningen har hittills bedrivit försök och prov med färdigställda prototyper av robotar vid en försöksplats i Karlsborg och en plats på upplandskusten. Därjämte har vissa försök utförts i Norrland, sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 23 april 1954 medgivit att ett cirkelrunt område med centrum cirka 40 kilometer väst-sydväst Jokkmokks kyrkby och med en radie av cirka 13 kilometer finge disponeras för ändamålet. Ifrågakvarande område utgöres av en skjutplats med tillhörande målområde och är beläget huvudsakligen inom Pärlands kronopark och väster därom varande kronoöverloppsmark. För dispositionen av området, som endast skulle tagas i anspråk för militär verksamhet under kortare perioder av året, gäller enligt förenämnda beslut vissa av länsstyrelsen i Norrbottens län och domänstyrelsen uppställda villkor.

I skrivelse den 4 mars 1959 har flygförvaltningen, efter samråd med, bland andra, domänstyrelsen och vattenfallsstyrelsen, anfört, att utvecklingen av robotmaterielen nått ett stadium, då försöks- och provskjutningsverksamheten måste intensifieras och bedrivs i mera avancerade former än som är möjligt från Karlsborg och upplandskusten. Förvaltningen har därför låtit verkställa ingående undersökningar i syfte att

finna ett på längre sikt fullt ändamålsenligt provskjutningsområde, lämpat även för övningar med förband. Ett dylikt område måste vara stort, ej inrymma bebodda platser med fast bebyggelse samt ligga i närheten av ett flygfält för start med radiostyrda målflygplan. Dessa allmänna fordringar jämte vissa andra betydelsefulla villkor har i huvudsak visat sig kunna uppfyllas endast inom en räjong nordväst Älvsbyn mellan Pite och Lule älvar i Norrbottens län. Inom denna räjong har detaljerade rekognosceringar utförts, vilka resulterat i förslag till ett övningsområde — inklusive riskzoner — som i sin helhet är omkring 7 mil långt och 3 mil brett och omfattar huvuddelen av det i Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 23 april 1954 avsedda området.

Den totala arealen av det planerade övningsområdet uppgår till cirka 165 000 hektar, varav cirka 110 000 hektar utgöres av kronopark, cirka 50 000 hektar av kronoöverlopsmark och cirka 5 700 hektar av mark i enskild eller bolags ägo. Området består till största delen av ödemark. Odlingsgränsen går i huvudsakligen nord-sydlig riktning genom områdets sydöstra del och endast mindre delar ligger nedanför skogsodlingsgränsen. Området har ur skogsavverknings synpunkt ringa betydelse. Jakt och fiske bedrivs endast i mindre omfattning. Den fast bosatta befolkningen inom området uppgår till 10 personer. Området utgöres i sin helhet av renbetesland. De lapska rättigheterna inom området begagnas av den inom området belägna Udtja skogslappby samt av två utom området belägna fjälllappbyar. Udtjalapparna, som uppgår till cirka 30 personer, uppehåller sig med sina familjer i områdets centrum från april till december. Fjälllapparna passerar området under flyttningarna till och från sommarvistena. Vägförbindelserna till och inom området är fåtaliga. Befintliga vägar inom området är revirvägar utom en väg, som utbyggt av flygförvaltningen.

I ärendet har yttranden avgivits av försvarets fastighetsnämnd, kammarkollegiet, länsstyrelsen i Norrbottens län efter hörande av berörda kommuner, Svenska Naturskyddsföreningen samt Nordiska Museet och landsantikvarien i Norrbottens län.

Länsstyrelsen förklarar sig vara mycket betänksam mot den begärda markupplåtelsen men vill, under uttrycklig förutsättning att icke annorstädes i landet finnes ett område där skadeverkningarna skulle bli mindre kännbara, icke motsätta sig bifall till flygförvaltningens förslag.

Svenska Naturskyddsföreningen framhåller, att den skada som kan komma att orsakas på områdets natur och naturförhållanden synes bli förhållandevis ringa samt att övningsområdet i den planerade omfattningen knappast kan anses beröra något ur naturskyddssynpunkt särskilt värdefullt område.

Fastighetsnämnden förklarar, att nämnden anser det uppenbart att av de områden som flygförvaltningen närmare undersökt ianspråktagande av nu ifrågavarande område kommer att föranleda de avgjort minsta olägen-

heterna. Nämnden, som icke funnit anledning ifrågasätta sökandet efter alternativa områden, tillstyrker för sin del den föreslagna förläggningen av övningsplatsen.

Kammarkollegiet framhåller, att de med områdets disposition såsom övningsområde för robotvapen förenade olägenheterna i betraktande av områdets storlek är så förhållandevis små, att det är försvarligt att icke utöver vad som skett söka efter alternativ.

Ett övningsområde av den storlek och karaktär, varom här är fråga, kan endast förläggas till ödemarksområden i det inre av Norrland. Av närmare undersökta områden medför det föreslagna området ur olika synpunkter de minsta olägenheterna, vartill kommer att inom området redan finnes en försöksplats för robotvapenprov, som sedan år 1954 disponeras av flygförvaltningen. I likhet med fastighetsnämnden och kammarkollegiet anser jag det icke erforderligt att söka efter alternativ till det föreslagna övningsområdet. Jag räknar därför med att nu ifrågavarande övningsområde förlägges till den föreslagna räjongen mellan Pite och Lule älvar.

Huvuddelen av den i övningsområdet ingående marken utgöres av kronomark. Beträffande den del av marken, som utgöres av kronomark, ankommer det på Kungl. Maj:t att besluta rörande markens utnyttjande för övningsändamål. Lämpligen synes böra uppdragas åt flygförvaltningen, domänstyrelsen och länsstyrelsen i Norrbottens län att närmare reglera förhållandet. Jag förutsätter härvid att de civila intressena tillgodoses så långt detta är praktiskt möjligt. Marken i enskild ägo, som omfattar omkring 5 700 hektar, bör förvärvas av kronan. Genom flygförvaltningens försorg har marken värderats. Värdet belöper sig enligt värderingsutlåtandet till 425 000 kronor. Av marken tillhör omkring hälften ett bolag medan återstoden är fördelad på åtta fastigheter, varav två är bebodda året om och en endast sommartid. Lapparnas sommarvisten vid Udtja förutsättes få vara kvar och utnyttjas i stort sett som hittills. För att Udtjalapparna icke skall bli lidande på grund av skjutverksamheten inom området måste vissa åtgärder vidtagas. Sålunda måste en väg byggas för att möjliggöra utrymning av Udtja by under skjutning. För att underlätta lapparnas arbete bör vidare ett renstängsel byggas. Kostnaderna för vägen har genom fortifikationsförvaltningens försorg beräknats till 920 000 kronor. Kostnaderna för byggandet av ett renstängsel med en sammanlagd längd av 8 mil har beräknats till 440 000 kronor. De beräknade kostnaderna för iordningställande av övningsområdet uppgår således, bortsett från övningsanordningar, till 425 000 kronor för markförvärv, 920 000 kronor för vägbygge och 440 000 kronor för renstängsel eller tillhoppa 1 785 000 kronor. Härtill kommer vissa kostnader för avlösning av fiske- och jakträttigheter m. m. Kostnaderna för markförvärv bör bestridas från nu ifrågavarande anslag, medan kostnaderna för vägbygge och renstängsel bör bestridas från anslaget till vissa flygfältsarbeten m. m.

Länsstyrelsen uppställer i sitt yttrande som villkor för den ifrågasatta markupplåtelsen bland annat att till statens lappfond skall erläggas en engångsersättning av 125 000 kronor för minskade arrendeintäkter av jakt och fiske. Länsstyrelsen räknar nämligen med att området på längre sikt skulle kunna ge åtminstone 5 000 kronor i arrendeinkomster av olika slag, vilket kapitaliserat efter 4 % motsvarar angivna engångsbelopp. Jag anser det skäligt att lappfonden tillföres ersättning för minskade arrendeinkomster och tillstyrker, att det föreslagna beloppet får utbetalas från den i staten för försvarets fastighetsfond uppförda posten för hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om hur anslagsmedlen skall fördelas på olika ändamål.»

Utskottet. Såsom i ämnet framhållits har utvecklingen av robotmateriel nått ett stadium, då försöks- och provskjutningsverksamheten måste intensifieras och bedrivs i mera avancerade former än som hittills varit möjligt från Karlsborg och Upplandskusten. I den föreliggande propositionen föreslås därför, att för ändamålet tages i anspråk ett område nordväst Älvsbyn mellan Pite och Lule älvar i Norrbottens län. Ett övningsområde av den storlek och den karaktär, varom här är fråga, torde endast kunna förläggas till ödemarksområden i det inre av Norrland. Huvuddelen av den i det förelagna området ingående marken, cirka 165 000 hektar, utgöres av kronomark. Omkring 5 700 hektar utgöres av mark i enskild ägo, som enligt förslaget bör förvärfvas av Kronan.

Med hänsyn till det anförda och då av närmare undersökta områden det nu föreslagna synes ur olika synpunkter medföra de minsta olägenheterna, vill utskottet i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna tillstyrka det föreliggande förslaget.

För att tillgodose samernas intressen föreslås, att ett renstängsel bygges och att en väg anlägges för att vid skjutning möjliggöra utrymning av Udtja by. De beräknade kostnaderna för områdets iordningställande ha, bortsett från kostnader för övningsanordningar och för avlösning av fiske- och jakträttigheter m. m., uppskattats till 1 785 000 kronor. Av detta belopp belöpa sig 425 000 kronor på markförvärv. Mot dessa kostnadsberäkningar har utskottet icke något att erinra liksom ej heller mot sättet för dessa medels bestridande.

Av det anförda följer, att utskottet avstyrker motionen II: 669.

Departementschefens förslag i övrigt under förevarande punkt synes böra godtagas.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 669, till *Vissa markförvärv för flyg-*

vapnet för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor.

Befästningars delfond

4:o) **Vissa markförvärv för befästningar.** Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bil. 26, punkt 39) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa markförvärv för befästningar för budgetåret 1960/61 beräkna ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor, har Kungl. Maj:t i förberörda proposition nr 73 (punkt 4, s. 8 och 9) föreslagit riksdagen att till samma ändamål för nämnda budgetår anvisa ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor.

Vidare har i förberörda båda likalydande motioner I: 156 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 222 av herr *Hagberg m. fl.* hemställts, såvitt nu är i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 700 000 kronor.

Departementschefen föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 1 200 000 kronor. Anslaget bör utnyttjas för markförvärv för vissa till utförande föreslagna befästningsanläggningar samt för oförutsedda utgifter för markförvärv för befästningar. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om hur anslagsmedlen skall disponeras för olika objekt.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot att medel anvisas enligt departementschefens förslag för här avsedda markförvärv ävensom för oförutsedda utgifter för markförvärv för befästningar. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om hur anslagsmedlen skola disponeras för olika objekt.

Det motionsvis gjorda yrkandet avstyrkes.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 222, såvitt nu är i fråga, till *Vissa markförvärv för befästningar* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor.

Stockholm den 8 april 1960

På statsutskottets vägnar:

EMIL NÄSTRÖM

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit:

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Einar Persson, Birger Andersson, Axel Johannes Andersson, Thun, Bergman, Holmqvist, Pålsson, Jacobsson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Nestrup, Sundin och Kaijser; samt

från andra kammaren: herrar Åkerström, Petterson i Degerfors, Thapper, Jansson i Kalix, Persson i Växjö, Ståhl, Gustafsson i Stockholm, Karlsson i Olofström, fröken Elmén, herr Cassel, fröken Karlsson, herrar Nihlfors, Bohman och Gustafsson i Kårby.

Reservation

vid *punkten 3* (Vissa markförvärv för flygvapnet) av herr *Pålsson*.